HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

למקח וממכר. למאן דמתני למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא: **אכל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מבעיר חבירו: **נר.** קרוי"ל: **בשמן קיק.** שמן של עוף אחד נותנין בנר ודולק: **משחא דקאוה.** שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: **קיקיון.** כעין אותה של יונה: **לדידי חזי לי.** מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי רבי.** בבצעי המים הוא גדל: **ועל פוס חנוותא מדלן ליפיס.** על פוס החנויות מדלין אותו לגל ולריח טוב: **מפרלידוהי.** מגרעייניו: **נייחין.** שוכבין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אגמילי"ד בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. ליגמא אחריגא מסכסכת בהן איגה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו[6] ברזאים"ט בלע"ז: **שאין נמשכין.** ואתי להטות: **שמן כל שהוא.** ששמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעייייהו וגזרינן הא אטו הא: **לרך דבר.** לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו כגון פסול פתילות דמתני': **קפני מיפא.** בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובת שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי נאו להדליק.** היו כורכים שמדליק הפתילה עם האגוז: **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להליפה שלא תטבע בשמן. ויצף הבזול מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פוגד"ר בלע"ז: **הני מימשכי בעייייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובת שמן נמי חזי אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעייייהו גופה גזירה ואין ניקוס וניגזור ע"י תערובת אטו בעייייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שהא עולה רו'.** ולא שהא לריכה תיקון והטייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים: **היו מפקיעין.** קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים: **ומהמיניהם.** של בלאים הם דכתיב[8] ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא[9] ותני' לעיל[9] לענין שבת הוסיפו עליהן של למר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** דלא כתיב להעלות בה ולאו דאורייתא היא: **מאי נאו דבלאים.** כגון אבנט: **נבחה.** נר חנוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך לריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומוסר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש אין

למאי נ"מ למקח וממכר. [a]פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן[b] אבל לעיל דקאמר מאי לכם שוכא דארזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכם ומפרש שהוא שוכא דארזא:

מפני שאין נמשכין כו'. [c]שמעתי ממהר"א זצ"ל ששמע באם שיש רק נר א' כשר בבית ע"י זה חכור ולא יטה אחר גרות שבאחד ובמרתף ור"ש מקולי אומר דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוליא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כו'. [d]קרבי דגיס לאו הייגו שמן דגיס דשמן דגיס שרי ליה מתני' בעייגה (לקמן דף כד:)[7]: **שמחת בית השואבה שאני.** תימה היכי שרי להדליק והא לאו לורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ולוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן[7] ב)דמה לורך יש להן להתנות בשביל[7] זה וגראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעיה יב) לורך קרבן משוב ליה[8] והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג.) בורכת אשה חטין לאור בית השואבה[7] לא שהיתה בורכת אלא שהיתה יכולה לברור ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך [6] ממכנסי הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי ככרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעייגה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ונראה לר"י דכיון[a] שאין הפשתן אלא רביע[b] בטל בשאר מייגס והוי כאילו אין בו פשתן כלל: **ומותר** להשתמש לאורה. ות"ת מנא ליה לרבא[c] דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא[d] הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה[e] ואין

אינו אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך, מלשון היתוך כדכתיב [יחזקאל כב] כהתוך כסף בתוך כור, וכתיב [איוב ג] ויתוכו כמים. וקרבי דגים שנימוחו, נותן לתוכן שמן כל שהו ומדליק. ושנינן הני מימשכי בעייגהו אבל הני לא ממשכי בעייגהו. ואסיקנא לקמן[a] דשני הני משמן דגים, לפיכך שמן דגים מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת. **תני רמי בר חמא** פתילות שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת, גם במקדש אין מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד. והא דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, והאבנט יש בו צמר. הני לשמחת בית השואבה, אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל בוץ וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל.

---

a) תוספתא פ"ב, b) ס"פ מנוחה, g) ערוך פי' אילן סרק, d) [ל"ל כריתי עי' ערוך ערך כלה וכמתורגמן], e) מ"ש ת"ל לפי שאין כל"ל. רש"ל [וע' בערוך ערך לפי פי' שאין מדליקין כלומר קבלה היא כך שאין מדליקין], f) ר"ת שאינו נלקחין, i) תוספתא פ"ב, m) [ל"ל דשב"ג אומר] n) [לקמן קכו: ב"ג פב. קל:] נדה סה:, r) [לקמן כד:], c) [לעיל יח: ביאה ג. וש"נ], t) לעיל כ:, m) יומא כג. סוכה נא., o) [ב"ק י.], s) [שמות לט), y) [בבמות ד:], p) [לף כ:], b) [ל"ל מהמייני דהייגו אבנט וע' רש"ל],

תורה אור השלם

1 וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

שמות כז כ

גליון הש"ם

גמ' אין מדליקין ב"ש לפי שאין מדליקין. כעין זה עיתוסין דף לו ע"א מי"ק דף כו ע"ב ניגוין דף ס ע"א נדה דף ס ע"א וכן בלשון תוהרס ויקרא ק"ב אשר יהיה בו מום לא יקריב כי כל איש אשר בו מום לא יקריב ועי' רימב"ם קידושין דף ו ע"ב ד"ה ה"ג: **שם שמנים ופתילות** בו' אין מדליקין בהם בבקדש. ק"ל למאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך: תוס' ד"ה חלב מהותך כו' קרבי דגים לאו היינו. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה אילא בייגייהו דהכ בעייגהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מיכה. נ"ב מעורה גירסת רי"ף וס"פ וכן בתוספתא:

לעזי רש"י

קרויז"ל [קרוישו"ל]. מנורה.
קוטרו"ן. כותנה.
אגמילי"ד [אגמישלי"ר]. לסבל, לבלבל.
ברואיש"ט. כויה שטחית.
פונד"ר [פונדו"ד]. נמס, (על שומן).

מוסף תוספות

א. תימה, מאי קא בעי למאי נפק"מ, הלא דרך התלמוד בכל מקום להזכיר ב' שמות, לפי שיש שמכיר בזה"ל ואינו מכיר בזה, וכן למעלה, לכש שוכא דארזא וכו' ולא קאמר מאי נפק"מ למקח וממכר. ונראה דהכא. תוס' הרא"ש. ב. יכול ליתן לו פסולת של זפת והוא יתקנו, ואינו יכול לכופו ליתן לו עטרן מתוקן. תוס' הרא"ש. דהאי נמי עטרן או שעוה מקרי, ואין הולכים בממון אחר הרוב. ריטב"א. ג. א"כ פעמים שנותנין נר דולק מער"ש תוך המרתף, שיראה למשוך יין בלילה וכו' אותו נר אסור להיות מתחיכת חלב על הפתילה, כ"א משמנים שהתירו חכמים להדליק לצורך אוכל, [אמנם]. ד. בלא נתינת שמן. תוס' הרא"ש. ונראה לר"ת דשמן דגים היינו שמן שבא מעינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה 'נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא', ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעייגה. תוס' לקמן כו. ה"ה. דכשאינו מהותך. תוס' לקמן כג: ד"ס נזיר. ו. לפי שאינו נמשך אחר הפתילה. תוס' לקמן כג. ז. כדאמרי' בפ"ב דשבועות גבי פרה אדומה דיכול לפדותה כשמצא אחרת נאה ממנה משום דלב ב"ד מתנה עליהם, דהתם הוא צורך לפדותה, אבל הכא. תוס' הרא"ש. ח. דבר מרעט. תוס' הרא"ש. ט. ושארי. תוס' הרא"ש. אין לך גניזה כמוה. ריטב"א. י. [אלמא] לאו צורך קרבן הוא. תוס' הרא"ש. יא. דפשתן דבר מרעט הוא. רשב"א. יב. ודבר מרעט אין מדליקין בשבת משום. תוס' הרא"ש. יד. אסור להשתמש לאורה. ריטב"א. טו. ובחול אין מדליקין בהם מהאי טעמא משום דשמא לא יחזור וידליקנה לאחר שכבתה, וכ"ש בשבת. תוס' הרא"ש.

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנה סעיף ח:
ו ב מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף ח ג:
ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד:
ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:
ט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה:
י ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו:
יא ז ח מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

מוסף רש"י

מעשה רב. למילף מניה, דכיון דסמיך למעבד עובדא לקולא ש"מ הלכתא היא (לקמן קכו:). **גזירה** לגזירה. דאם נעיל יא ב. מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם. ממכנסי בגדי אהרן שהיו משל צמר ומפאנטיהם הישנים קורעין לעשות פתילות (סוכה נא.) לשמחת בית השואבה בגמ' (יומא כב.). מפקיעין. לשון קריעה (שם).

תוס' ישנים

א) וא"ת אכתי מיי גזירה לגזירה משום דאמר אטו מהותך ומאינו מהותך ומאינו מהותך שמא יטה וי"ל דהא גזירה היא ה דא"ל אלא יטה ו ומיבי"ן פי' דהא דאמר לעיל [אין] נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה אם לא יטה בית: **ב)** ועוד דלא מליגו לב ב"ד כזה דכיון דבכר קדשו בגדי כהונה לא נפקי לחולין אלא פדיון:

רבינו חננאל

ת"ר כל אילו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסול פתילות, אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה, לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. **בשמן קיק.** שמואל אמר (ענן) [צנוף] ושמו קיק, ר"ל אמר קיקיון דיונה. **אמר רבה** פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שפסלו מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. **בגא מגיה אביי מרבה שמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק.** א"ל אסור לפי שאין מדליקין, כלומר כיון שאין מדליקין בפני עצמן, כשישלים השמן (שתתן בתוכו) [שנתן בתוכן], שוב אין מדליקין שכבר אמרנו אין נמשכין אחר הפתילה. ואותיב עלה ותרצה הכי, כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו, בד"א להדליק אבל להקפות, פירוש להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר. שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו', וקיי"ל (כרבא) [כרבה].

ה) לפנינו ליתא בגמ' הני משמן דגיס ומאלי דכיון למ"ש לקמן דף כ"ו ע"א אינכא דייגייהו דכ בגרונא ומפרש כפי' ר"ת שם בתוס' ודו"ק ריטב. ועי' תוס' כאן ד"ה מלב.